

la làpida del segle IX de l'abat Arandiscle, trobada en la restauració de la torre romànica de Tàvara, Zamora, naturalment relacionada amb el cenobi primitiu. J. Menéndez Pidal («La basílica de Santianes de Pravia, Oviedo») tracta dels treballs arqueològics duts a terme en la basílica fundada entre 774 i 783, amb estudi de les estructures, que permeten de veure (esquema III) la planta de la primitiva basílica. Cal destacar entre les troballes un fragment de la inscripció perduda (*IHC* 145) del rei Silo. M. Mentré («La présentation de l'arche de Noé dans les Beatus»), s'ocupa d'un tema concret, amb un allau de fonts i sobretot amb una anàlisi d'elles quant a justificació d'una representació, tot llegint a partir d'elles les il·luminacions adduïdes, amb una part molt important que incideix en els precedents paleocristians, protobizantins i bizantins, amb crítica de les fonts suggerides fins ara. Creu M. Mentré que hem de pensar en la exegètica medieval hispànica, per tal de justificar unes imatges que les influències externes no poden justificar completament. Unes «Consideraciones en torno al fragmento 4 de Silos» en forma de diàleg, defineixen paleogràficament (Díaz y Díaz, Mundó) el fragment com del segle IX, l'origen, Astúries (Williams, Díaz y Díaz), la decoració (Fontaine, Schlunk, Ainaud, Mundó, Vázquez de Parga, Palol, Werckmeister, Klein, Díaz y Díaz, Christie, Cid), amb les seves implicacions textuais.

Prop de dues-centes pàgines de làmines acuradament impreses completen i il·lustren aquest important esforç editorial, d'una qualitat que correspon al seu objecte, en una realització

que combina una gran nitidesa de tipus amb una distribució de pàgina que en fa una edició científica amb un nivell de bibliòfil. Tanca el tercer volum un índex general, un d'autors i un de procedències de les il·lustracions.

Cal que ens felicitem d'aquesta publicació, tot pensant que el seu retard pot quedar compensat per la seva materialitat que avalua encara més un fons excepcional, fruit d'un Simposi d'un rigor i nivell tan científic i organitzatiu que reflecteixen no només les contribucions, ans també els col·loquis. La consolidació del Centro de Estudios Beato de Liébana ha d'ésser una realitat sobre un fonament tan sòlid.

M. Mayer

A. ANGLADA ANFRUNS,
Las obras de Paciano publicadas
por V. Noguera y edición crítica
del Liber de paenitentibus
 Discurso leído en la solemne apertura del curso 1982-1983
 Universidad de Valencia.
 Secretariado de Publicaciones,
 València 1982, 92 pp.

La lliçó inaugural del professor Àngel Anglada és la mostra d'una dedicació minuciosa i acurada al llarg de molts anys, a l'estudi de Pacia de Bar-

celona i reflecteix molt clarament el seu coneixement del tema en el seu aspecte històric. S'ocupa —després d'una breu presentació dels treballs orientats a l'edició de Pacià en les grans col·leccions d'autors cristians i d'avaluar l'aportació de J.Ph.W. Borleffs—, del tema principal del seu discurs, l'edició encarregada pel bisbe de Barcelona Josep Climent al valencià Vicent Noguera, la seva motivació i característiques. Cada un dels seus aspectes és comentat per l'autor no només des d'un punt de vista justificatiu, sinó també fent la comparança amb l'estat actual de cada qüestió. Desfilen davant dels nostres ulls les dades biogràfiques de Pacià, la cronologia de la seva vida i obres, la figura de Dextre i la de Sempronià, a més del catàleg establert per Noguera de les obres, amb la consegüent discussió des dels propis punts de vista de A. Anglada i de la crítica moderna, tot tractant a continuació l'atribució d'altres dos tractats per Dom Morin en 1913 i la seva pròpia rectificació. Una part molt important d'aquest treball és l'estudi del text de l'edició de V. Noguera on l'erudició de l'autor no només detecta les fonts, ans també els errors en la seva consulta i utilització, tot posant-la en relació amb les lectures prèvies i posteriors. Cal destacar en aquest cas l'excel·lent valoració que fa Anglada de la influència de Pérez Bayer i de la seva biblioteca en el desenvolupament de la tasca editora de Noguera. El coneixement directe de la tradició en què basa el seu text Noguera, permet a l'autor de fer tota una sèrie d'aportacions molt valuoses sobre l'entorn dels editors de Pacià i sobre tot respecte als judicis i apreciacions de

Noguera. Les observacions van molt més enllà del detall erudit, i s'endinsen en l'examen profund de la tradició del text i les seves implicacions, en la seva brevetat. Només a tall d'exemple podem indicar la valoració de l'edició de E. Flórez, per donar un exemple hispànic, o l'interessant comentari d'Anglada a propòsit de les esmenes de Latinus Latinius de Viterbo. Creiem veritablement interessant el coneixement dels criteris crítics de V. Noguera, particularment per a l'estudi dels del segle XVIII. No falta, com és d'esperar, la influència de Noguera en edicions posteriors, com és la de 1881 de Barcelona i la de L. Rubio, també de Barcelona, el 1958. Tanca aquesta part una valoració de la traducció castellana de Noguera i la seva influència en traductors posteriors, com mossèn Llorenç Riber i Jaume Fàbregas (cf. *Faventia* 5/1, 1983, pp. 89-92, per a un comentari del mateix Anglada sobre aquesta última) i els elogis que ha rebut. Un apèndix documental amb quatre cartes de Josep Climent, bisbe de Barcelona, un edicte d'aquest i una carta de Vicent Noguera a Fèlix Amat completen les dades d'aquesta primera part.

La segona part d'aquest opuscle comprèn l'edició del *De Paenitentibus* de Pacià, que és un avenç del que serà l'edició de Pacià d'Àngel Anglada i dels seus criteris. Cal remarcar el *codicum stemma* on ens mostra ben clarament la dependència dels còdexs. És molt important la ubicació de la *Collectio ex dictis XII Patrum* i al mateix temps queda clar el fet que fonamenti A. Anglada la seva edició només sobre el *Reginensis* 331, el *Lugdunensis* 5804 i el Vitry-le-François 2, reduït a

un i només conegut en reproducció fotostàtica. El seu aparat, però, recull el *Gratinopolitanus* 262 i el *Parisinus* 2182, a més de les conjectures de tots els editors anteriors. Com reflecteix el *monitum* que antecedeix l'edició, una anotació manuscrita, en l'exemplar que tessenym, de l'editor, afegeix: Vliet, *Mnemosyne* 1895, que cal considerar, en conseqüència. No entrarem en el detall i minuciositat de l'edició, que va acompanyada d'un aparat de referència de passatges de les Sagrades Escripures. Completen la visió que podem tenir del tractat i del seu procés de transmissió textual unes notes complementàries a l'aparat crític, on es combinen dades que no tindrien cabuda a l'aparat, però que justifiquen lectures dels manuscrits i dels editors; queda especialment palesa la forma de treballar de Florus de Llió, i també amb estudis de colometria com el de IX, 4-5, 239.

L'opuscle es clou amb un índex de Noms Propis, un útil índex analític i un índex de passatges pacianeus comentats, on una nota manuscrita del mateix autor en el nostre exemplar ens fa notar l'omissió de les referències a la

Epistula I (1,1 p. 31; 1,2 p. 37; 2,1 pp. 28,31; 2,2 pp. 29,31; 2,3 p. 28; 2,4 p. 24; 2,2 p. 26; 3,5 p. 27; 5,3 p. 29; 5,8 pp. 25,29; 6,1 p. 26; 6,4 p. 30; 7,5 p. 24), que indiquem per a utilitzar dels lectors.

Cal esperar que el primer lliurament de l'edició de Pacià que ens fa el catedràtic de la Universitat de València Àngel Anglada —que ja ha estat precedit per nombrosos estudis previs d'alt nivell durant molts anys— es vegi ben aviat seguit per una edició propera d'un text, la dificultat del qual ens fa encara més palesa el treball minuciós de l'editor, que en un procés progressiu d'aproximació ens va oferint uns fruits cada vegada més madurs. El discurs inaugural d'Àngel Anglada sobre l'edició de V. Noguera ben clarament depassa l'objectiu del títol, que queda gairebé com a pretext d'una presentació de l'estat actual dels estudis pacianeus i la prova en una primera obra dels criteris i resultats d'una tasca preparatòria d'edició, que ha de coronar una tasca pacient de molts anys.

M. Mayer